

WICEPREZES
NAJWYŻSZEJ IZBY KONTROLI
MAREK OPIOŁA

LGD.410.001.01.2020

Pani
Aleksandra Hadzik
Prezes
Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego
Al. Niepodległości 190
00-608 Warszawa

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/20/001 Wykonanie budżetu państwa w 2019 r. w części 72 – Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego oraz wykonanie planów finansowych Funduszy: Emerytalno-Rentowego, Administracyjnego oraz Prewencji i Rehabilitacji

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, Al. Niepodległości 190, 00-608 Warszawa (dalej: „KRUS”)
Kierownik jednostki kontrolowanej	Aleksandra Hadzik, Prezes KRUS, od 29 października 2018 r. (akta kontroli str. 11)
Podstawa prawna podjęcia kontroli	art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ¹
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Gdańsku
Kontrolerzy	<ol style="list-style-type: none">1. Tomasz Grudziński, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LGD/4/2020 z dnia 8 stycznia 2020 r.2. Jacek Żmurko, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LGD/19/2020 z dnia 22 stycznia 2020 r.3. Piotr Arendt, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LGD/5/2020 z dnia 8 stycznia 2020 r.4. Mariusz Gromadziński, starszy inspektor kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LGD/45/2020 z dnia 4 marca 2020 r. (akta kontroli str. 1-8)

II. Cel i zakres kontroli

Cel kontroli	Celem kontroli było dokonanie oceny wykonania ustawy budżetowej na rok 2019 ² , pod względem legalności, celowości, rzetelności i gospodarności działań podejmowanych przez dysponenta części budżetowej 72 – Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (dalej: „część 72 – KRUS”) oraz Funduszy: Emerytalno-Rentowego (dalej: „FER”), Administracyjnego (dalej: „FA”) i Prewencji i Rehabilitacji (dalej: „FPiR”). Ocenie podlegały w szczególności:
Zakres kontroli	<ul style="list-style-type: none">– realizacja wydatków budżetu państwa w części 72 – KRUS, w tym rzeczowe efekty uzyskane w wyniku realizacji zadań finansowanych ze środków publicznych,– prawidłowość i rzetelność sporządzenia rocznych sprawozdań budżetowych oraz sprawozdań za IV kwartał 2019 r. w zakresie operacji finansowych,– prawidłowość prowadzenia ksiąg rachunkowych,– system kontroli zarządczej w zakresie prawidłowości i rzetelności sporządzania sprawozdań i prowadzenia ksiąg rachunkowych,– nadzór i kontrola sprawowane przez dysponenta części budżetu państwa w trybie art. 175 ustawy o finansach publicznych³,– planowanie i realizacja przychodów FER, FA i FPiR,– planowanie i wykonanie kosztów oraz efekty realizowanych zadań, w tym stopień ich realizacji,– wykorzystanie otrzymanych dotacji,– gospodarowanie wolnymi środkami.

¹ Dz. U. z 2019 r. poz. 489, ze zm. – dalej: „ustawa o NIK”.

² Ustawa budżetowa na rok 2019 z dnia 16 stycznia 2019 r. (Dz. U. poz. 198).

³ Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2019 r. poz. 869, ze zm.).

Ponadto przeprowadzono analizę porównawczą danych ujętych w rocznym sprawozdaniu Rb-27 z wykonania planu dochodów budżetowych z wynikami roku ubiegłego.

Podstawą sformułowania oceny wymienionych wyżej obszarów były w szczególności następujące działania kontrolne:

- dokonanie analizy wykonania planu dochodów,
- dokonanie analizy stanu należności pozostałych do zapłaty,
- dokonanie analizy realizacji wydatków budżetu państwa, w tym efektów uzyskanych w wyniku wydatkowania środków,
- kontrola prawidłowości zmian budżetu dokonywanych w części 72 – KRUS w trakcie roku budżetowego,
- kontrola prawidłowości zmian wynikających z podziału rezerw celowych,
- kontrola przestrzegania ustalonych dla części 72 – KRUS limitów wydatków,
- analiza wybranych postępowań o udzielenie zamówienia publicznego,
- analiza stanu zobowiązań,
- szczegółowa kontrola wybranych zapisów i dokumentów księgowych,
- analiza prawidłowości sporządzenia wybranych sprawozdań,
- analiza stosowanych przez dysponenta procedur kontroli zarządczej dotyczących sporządzania sprawozdań i prowadzenia ksiąg rachunkowych,
- analiza stosowanych przez dysponenta instrumentów nadzoru nad wykonaniem budżetu państwa przez podległe jednostki finansowane w ramach części 72 – KRUS,
- dokonanie analizy wykonania planu przychodów FER, FA i FPIR,
- dokonanie analizy kosztów FER, FA i FPIR,
- szczegółowa analiza wybranej próby kosztów,
- analiza przyznania, wykorzystania i rozliczenia wybranych dotacji,
- dokonanie przeglądu analitycznego ksiąg rachunkowych.

Opis ustaleń kontrolnych przedstawiono w części IV. *Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny częściowej kontrolowanej działalności.*

KRUS działa na podstawie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników⁴, prowadząc samodzielną gospodarkę finansową. W strukturze organizacyjnej KRUS wyodrębniono: Centralę KRUS, 16 oddziałów regionalnych (dalej: „OR”), 256 placówek terenowych (dalej: „PT”) i sześć centrów rehabilitacji rolników (dalej: „CRR”), będących samodzielnymi publicznymi zakładami opieki zdrowotnej.

Podstawą finansowania ogółu zadań ustawowych KRUS są trzy państwowe fundusze celowe, którymi, zgodnie z art. 76 ust. 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, dysponuje Prezes KRUS: FER, FA i FPIR, a ponadto pozabudżetowy Fundusz Składkowy Ubezpieczenia Społecznego Rolników (dalej: „FS”), który ma osobowość prawną. Funkcje zarządu FS pełni z urzędu jednoosobowo Prezes KRUS⁵.

Do podstawowych zadań KRUS należy:

- obsługa rolników w sprawach dotyczących obejmowania ubezpieczeniem społecznym rolników i opłacania składek na to ubezpieczenie;
- przyznawanie i wypłata świadczeń pieniężnych z ubezpieczeń: emerytalno-rentowego oraz wypadkowego, chorobowego i macierzyńskiego;

⁴ Ustawa z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz. U. z 2020 r. poz. 174).

⁵ Art. 76 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników określa podstawy finansowe ubezpieczenia społecznego rolników i działalności KRUS.

- prowadzenie działalności prewencyjnej na rzecz upowszechniania zasad bezpieczeństwa pracy w gospodarstwach rolnych oraz eliminowania zagrożeń w miejscu pracy i życia rolników;
- prowadzenie rehabilitacji leczniczej dla osób uprawnionych do świadczeń KRUS, zagrożonych niezdolnością do pracy, bądź trwale lub okresowo całkowicie niezdolnych do pracy w gospodarstwie rolnym;
- prowadzenie dwuinstancyjnego systemu orzecznictwa lekarskiego w związku z ustalaniem prawa ubezpieczonych w KRUS do świadczeń zależnych od niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym lub medycznej oceny stanu zdrowia.

KRUS realizuje ponadto inne zlecone przez państwo zadania, takie jak m.in. świadczenia pieniężne dla inwalidów wojennych, ryczałty energetyczne, dodatki kombatanckie, dodatki kompensacyjne, świadczenia pieniężne dla osób deportowanych do pracy przymusowej i dla żołnierzy zastępczej służby wojskowej, a także finansuje emerytury i renty z innych ubezpieczeń społecznych wypłacane łącznie ze świadczeniami z ubezpieczenia emerytalno-rentowego.

III. Ocena ogólna⁶ kontrolowanej działalności

Ocena ogólna

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywne wykonanie przez Prezesa KRUS budżetu państwa w 2019 r. w części 72 – KRUS oraz planów finansowych FER, FA i FPiR.

W wyniku kontroli zrealizowanych w części 72 – KRUS wydatków oraz poniesionych przez FER, FA i FPiR kosztów stwierdzono, że zostały one poniesione z zachowaniem zasad gospodarowania środkami publicznymi, określonych w ustawie o finansach publicznych i aktach wykonawczych. Nie stwierdzono niecelowego i niegospodarnego wydatkowania środków publicznych. Koszty poniesione przez FER, FA i FPiR zostały przeznaczone na realizację zadań ustawowych.

Uzasadnienie oceny ogólnej

W toku wymienionych powyżej działań kontrolnych we wszystkich obszarach wymienionych przy opisie celu i zakresu kontroli nie wykryto nieprawidłowości.

IV. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny cząstkowej⁷ kontrolowanej działalności

1. Dochody i wydatki w części 72 – Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego

OBSZAR

1.1. Dochody budżetowe

Opis stanu faktycznego

Zrealizowane w 2019 r. dochody wyniosły 52,0 tys. zł i stanowiły 0,0003% wydatków ogółem dysponenta części 72 – KRUS. Dochody wykonane były wyższe o 48,0 tys. zł od zaplanowanych w ustawie budżetowej (4,0 tys. zł) i znacząco niższe od osiągniętych w 2018 r. – 2.628,3 tys. zł, tj. 2,0% wartości dochodów w tym roku. Dochody planowano na podstawie stanu należności w lipcu 2018 r. Przy ich planowaniu nie uwzględniono wszystkich należności z uwagi na ich przewidywany termin spłaty w latach kolejnych oraz czas trwania czynności dotyczących egzekucji komorniczej. Przyczyną znaczącego spadku dochodów w 2019 r. w stosunku do

⁶ W kontroli wykonania budżetu państwa w 2019 r. Najwyższa Izba Kontroli stosuje następujące oceny: pozytywna i negatywna. W przypadku gdy nie zostały spełnione kryteria ani dla oceny pozytywnej ani dla negatywnej stosuje się ocenę w formie opisowej.

⁷ Oceny cząstkowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena cząstkowa może być jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

roku poprzedniego był brak zwrotu składek z Narodowego Funduszu Zdrowia (dalej: „NFZ”) z powodu wyłączeń z ubezpieczenia zdrowotnego rolników z okresem wstecznym, które uległy przedawnieniu z końcem 2018 r⁸. Były one w poprzednich latach głównym tytułem uzyskiwanych dochodów (ponad 95%). W 2019 r. źródłem uzyskanych dochodów były nienależnie pobrane zapomogi oraz jednorazowe dodatki pieniężne (26,3 tys. zł) oraz nienależnie pobrane świadczenia z tytułu zadań zleconych (25,7 tys. zł). Wszystkie kwoty uzyskały OR lub PT KRUS, które przekazały je do Centrali KRUS. Zostały ujęte na odpowiednich kontach w ewidencji księgowej⁹ oraz przekazane na centralny rachunek dochodów budżetu państwa. Kontrola dochodów w łącznej kwocie 21,8 tys. zł uzyskiwanych w OR, tj. 41,9% dochodów ogółem, wykazała, że OR podejmowały działania służące wyegzekwowaniu należności oraz przekazywały noty księgowe z informacją o należnościach, a także dokonywały stosownych wpłat na rachunek bankowy FER Centrali KRUS.

Na koniec 2019 r., zgodnie ze sprawozdaniem Rb-27 z wykonania planu dochodów budżetowych, w części 72 – KRUS wystąpiły należności pozostałe do zapłaty w kwocie 8,0 tys. zł, które były niższe o 41,9% w stosunku do należności wykazanych za rok 2018 – 13,7 tys. zł. Dotyczyły one przede wszystkim należności z tytułu nienależnie pobranych zapomóg i jednorazowych dodatków pieniężnych (5,8 tys. zł) oraz nienależnie pobranych świadczeń finansowanych z budżetu państwa zleconych do wypłaty ZUS i KRUS (1,4 tys. zł).

Zaległości netto w całości dotyczyły OR i według stanu na koniec 2019 r. wyniosły 6,3 tys. zł i były o 38,9% niższe od stanu na koniec 2018 r. – 10,3 tys. zł. Dotyczyły głównie należności z tytułu nienależnie pobranych świadczeń¹⁰. W celu wyegzekwowania tych należności: zawierano układy ratalne; wysyłano wezwania do zapłaty i odzyskania należności; podejmowano telefoniczne, jak i osobiste, próby kontaktu z wierzycielami; informowano dłużników o stosowaniu innych kroków i konsekwencjach niespłacania długu lub w celu przerwania biegu przedawnienia windykacji sądowo-egzekucyjnej¹¹. Działania takie podejmowane były wyłącznie w OR i PT KRUS, gdzie prowadzona jest ewidencja rozliczeń składek i wypłata świadczeń z FER. W 2019 r. w Centrali KRUS nie dokonywano umorzeń, odroczeń terminów płatności, nie udzielono ulg w spłacie czy rozłożenia na raty należności z tytułu dochodów budżetowych¹². Centrala KRUS w ramach pełnionego nadzoru nad jednostkami organizacyjnymi m.in.: opracowywała wytyczne (procedury) i wyjaśnienia w celu prawidłowej i jednolitej interpretacji przepisów i ich realizacji; przeprowadzała inspekcje dotyczące prawidłowości podejmowanych w terenie działań zmierzających do likwidacji i zmniejszania zadłużenia; przeprowadzała analizy merytoryczne wniosków dotyczących umarzania należności z tytułu składek oraz opracowywała informacje o stanie rozliczeń należności z tytułu składek.

(akta kontroli str. 56-57, 66-67, 1461-1465, 1499-1733)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

⁸ Składki na ubezpieczenia zdrowotne opłacane przez budżet państwa za osoby o których mowa w art. 66 ust. 1 pkt 1b i pkt 34 Ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanej ze środków publicznych (Dz. U. z 2019 r. poz. 1373, ze zm.), przed wejściem w życie ustawy z 13 stycznia 2012 r. o składkach na ubezpieczenie zdrowotne rolników za lata 2012-2016 (Dz. U. poz. 123, ze zm.).

⁹ Dochody zrealizowane na koncie 130; zaś należności – o których informowano notą księgową, wobec których OR podejmowały działania celem ich pozyskania na koncie 241.

¹⁰ W tym zapomóg i jednorazowych dodatków pieniężnych.

¹¹ Na podstawie art. 41a ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników.

¹² W Centrali KRUS podejmowano decyzje wyłącznie w zakresie umorzeń składek na ubezpieczenie społeczne rolników oraz na nienależnie pobrane świadczenia pieniężne FER.

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie wykonanie budżetu państwa w 2019 r. przez kontrolowaną jednostkę w zakresie dochodzenia należności.

1.2. Wydatki

1.2.1. Wydatki budżetu państwa

Opis stanu
faktycznego

W ustawie budżetowej wydatki budżetu państwa w części 72 – KRUS zostały zaplanowane w wysokości 17.700.473,0 tys. zł, a zrealizowane w kwocie 18.859.152,1 tys. zł, co stanowiło 99,97% planu po zmianach (18.864.625,6 tys. zł). Niewykorzystane środki na wydatki w kwocie 5.473,5 tys. zł zostały zwrócone na rachunek budżetu państwa.

(akta kontroli str. 58, 68-70, 1066-1083)

W 2019 r. Prezes KRUS wystąpił do Ministra Finansów o zwiększenie budżetu w części 72 – KRUS z rezerw celowych budżetu państwa (część 83, poz. 16 - Zobowiązania wymagalne Skarbu Państwa) w niżej wymienionych rozdziałach klasyfikacji budżetowej:

- 75313 Świadczenia finansowane z budżetu państwa zlecone do wypłaty Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych i Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, w § 3110 Świadczenia społeczne na kwotę 16.710.000 zł i w § 2860 na kwotę 418.000 zł, z przeznaczeniem na wypłatę świadczeń finansowanych z budżetu państwa zleconych do wypłaty KRUS;
- 85156 Składki na ubezpieczenie zdrowotne oraz świadczenia dla osób nieobjętych obowiązkiem ubezpieczenia zdrowotnego, § 4130 Składki na ubezpieczenie zdrowotne na kwotę 30.000 zł, z przeznaczeniem na opłatę składek na ubezpieczenie zdrowotne inwalidów wojennych, wojskowych i osób represjonowanych;
- 85395 Pozostała działalność, § 3110 Świadczenia społeczne na kwotę 8.600 zł, z przeznaczeniem na wypłaty jednorazowych dodatków pieniężnych dla niektórych emerytów i rencistów.

W 2019 r. nie wykorzystano całości środków otrzymanych z rezerw celowych w § 2860 na kwotę 418.000 zł. Środki te miały stanowić zwrot kosztów obsługi świadczeń zleconych do wypłaty.

Główna Księgowa KRUS wyjaśniła, że wzrost wydatków na wypłatę świadczeń finansowanych z budżetu państwa, zleconych do wypłaty w 2019 r., w odniesieniu do planu wydatków na 2019 rok, był skutkiem wejścia w życie ustawy z dnia 15 marca 2019 r. o zmianie ustawy o kombatanach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego oraz niektórych innych ustaw¹³, a także obowiązywania od 1 marca 2019 r. ustawy z dnia 31 stycznia 2019 r. o rodzicielskim świadczeniu uzupełniającym¹⁴. W związku z tym zasadnym było wystąpienie 16 grudnia 2019 r. Prezesa KRUS z wnioskiem o zmianę planów – zwiększenie budżetu w części 72 – KRUS z rezerw celowych budżetu państwa w § 3110 Świadczenia społeczne na kwotę 16.710.000,00 zł i proporcjonalnie w § 2860 koszty obsługi zadań zleconych w kwocie 418.000,00 zł. KRUS jest wyłącznie wykonawcą zadań zleconych na podstawie odrębnych ustaw. Zadania zlecone KRUS wypłacane są w jednostkach organizacyjnych KRUS wraz ze świadczeniami emerytalno-rentowymi w terminach wypłaty świadczeń ustawowych, tj. 10, 15, 20 i 25 dnia miesiąca, a także „dziennych”. W dniu 19 grudnia 2019 r. (dzień zatwierdzenia decyzji przez Ministra Finansów), jak i do końca roku budżetowego, nie było wiadomo, jaka będzie wysokość wykonania i kosztów obsługi

¹³ Dz. U. poz. 752.

¹⁴ Dz. U. poz. 303, ze zm.

świadczeń finansowych z budżetu państwa – zadań zleconych do wypłaty ZUS i KRUS. Sprawozdanie z wykonania wypłat świadczeń (zadań) zleconych do realizacji KRUS wraz z kosztami ich obsługi za grudzień 2019 r. zostało wygenerowane (w jednostkach organizacyjnych KRUS) w styczniu 2020 r. i wówczas okazało się, że pobrane środki § 2860 koszty obsługi zadań zleconych nie zostały wykorzystane i podlegają zwrotowi do budżetu państwa. Powyższe ustalenie stało się podstawą do prawidłowego i terminowego rozliczenia wydatków budżetu państwa. Niewykorzystane środki zostały zwrócone do budżetu państwa.

(akta kontroli str. 65, 127-200)

Pozostałe przyznane środki z rezerwy celowej wykorzystano zgodnie z przeznaczeniem.

W 2019 r. KRUS wypłacała świadczenia pieniężne, o których mowa w ustawie z dnia 4 kwietnia 2019 r. o jednorazowym świadczeniu pieniężnym dla emerytów i rencistów w 2019 r.¹⁵ (dalej: „ustawa o jednorazowym świadczeniu”). Wypłat jednorazowych świadczeń pieniężnych dla emerytów i rencistów w 2019 r. dokonywano od maja do grudnia 2019 r. na łączną kwotę 1.147.026,9 tys. zł, z tego kwota 1.123.115,4 tys. zł (97,9%) została wypłacona w maju, natomiast środki na wypłaty ww. świadczeń zostały przyznane decyzjami Ministra Finansów, na wniosek Prezesa KRUS, w listopadzie i grudniu na łączną kwotę 1.146.986,0 tys. zł (odpowiednio: 817.961,0 tys. zł i 329.025,0 tys. zł). Zwiększenie tych wydatków ujęto w planie części 72 – KRUS w rozdziale 75305 Fundusz Emerytalno-Rentowy, § 2430 Dotacja z budżetu dla państwowego funduszu celowego. Środki te zostały przekazane do Funduszu Emerytalno-Rentowego.

W celu zapewnienia w maju 2019 r. środków na wypłaty jednorazowych świadczeń pieniężnych dla emerytów i rencistów Prezes KRUS wystąpił z wnioskiem do Ministra Finansów o zmianę harmonogramu wydatków na 2019 r. poprzez zwiększenie limitu wydatków na maj 2019 r. o kwotę 1.221.000,0 tys. zł i jednocześnie zmniejszenie limitu wydatków na grudzień 2019 r. o tę samą kwotę. Środki na ten cel otrzymano i przekazano do FER w celu realizacji wypłat tych świadczeń.

Prezes KRUS, na podstawie art. 15 ustawy o jednorazowym świadczeniu, wystąpił 5 czerwca 2019 r. z wnioskiem o zwiększenie planu wydatków budżetu państwa na rok 2019 w części 72 – KRUS o kwotę 817.961,0 tys. zł, z przeznaczeniem na wypłatę jednorazowych świadczeń pieniężnych dla emerytów i rencistów, informując jednocześnie, że świadczenia za maj 2019 r. już wypłacono. Z kolejnym wnioskiem o zwiększenie planu wydatków w ww. części, z przeznaczeniem na wypłatę jednorazowych świadczeń na kwotę 329.025,0 tys. zł, Prezes KRUS wystąpił 6 grudnia 2019 r.

Główna Księgowa KRUS wyjaśniła, że otrzymane z budżetu środki na wypłatę jednorazowych świadczeń pieniężnych były wystarczające i zapewniły ich terminową realizację, a brakująca kwota w wysokości 40,9 tys. zł została wypłacona ze środków pozostających w dyspozycji dysponenta części 72 – KRUS.

Termin wystąpienia o środki na wypłatę jednorazowych świadczeń dla emerytów i rencistów wynikał z uzgodnień z Ministrem Finansów i Zakładem Ubezpieczeń Społecznych. Kwota, o jaką wystąpiono z wnioskiem 5 czerwca 2019 r. (817.961,0 tys. zł) wynikała z pozycji planu przychodów Funduszu Emerytur Pomostowych na 2019 rok. Decyzja w sprawie zmian w budżecie państwa została zatwierdzona dopiero 15 listopada 2019 r., natomiast wystąpienie Prezesa KRUS

¹⁵ Dz. U. poz. 743.

o pozostałe środki na wypłatę jednorazowych dodatków 6 grudnia 2019 r. wynikało z analizy kwoty niezbędnej do zabezpieczenia pokrycia wszystkich zobowiązań na wypłatę świadczeń emerytalno-rentowych i zadań zleconych do wypłaty KRUS.

(akta kontroli str. 127-200, 227-281)

Wydatki poniesiono w szczególności na:

- dotację do FER przeznaczoną na finansowanie świadczeń z tytułu ubezpieczeń społecznych rolników (18.510.831,3 tys. zł),
- świadczenia finansowane z budżetu państwa, zlecone do wypłaty KRUS (332.159,3 tys. zł),
- składki na ubezpieczenia zdrowotne oraz świadczenia dla osób nieobjętych obowiązkiem ubezpieczenia zdrowotnego (11.132,1 tys. zł).

(akta kontroli str. 58, 68-71)

W 2019 r. Prezes KRUS nie dokonywał blokad wydatków w części 72 – KRUS.

Według stanu na 31 grudnia 2019 r. zobowiązania wyniosły 952,4 tys. zł i były niższe niż na koniec 2018 r. (1.030,0 tys. zł), a dotyczyły głównie należnych NFZ składek na ubezpieczenie zdrowotne rolników (875,8 tys. zł). Na koniec 2019 r. zobowiązania wymagalne w części 72 – KRUS nie wystąpiły.

(akta kontroli str. 68-71)

W wyniku nakładów poniesionych z budżetu państwa oraz ze składek rolników zapewniono m.in:

- finansowanie świadczeń dla emerytów otrzymujących świadczenia z KRUS, których liczba według stanu na koniec 2019 r. wyniosła 869 tys. i była niższa niż na koniec 2018 r. o 31 tys.;
- finansowanie świadczeń dla rencistów otrzymujących świadczenia z KRUS, których liczba według stanu na koniec 2019 r. wyniosła 233 tys. i była niższa niż na koniec 2018 r. o 7 tys.

(akta kontroli str. 84-99, 201-208)

Średnia wysokość świadczenia emerytalnego wynosiła w grudniu 2019 r. 1.187 zł i w porównaniu do świadczenia z grudnia 2018 r. wzrosła o 77 zł, natomiast średnia wysokość renty wynosiła w grudniu 2019 r. 1.125 zł i była wyższa o 74 zł od średniej wysokości renty w grudniu 2018 r.

Wpływy ze składek w 2019 r. pokrywały 8,2% wydatków na wypłatę świadczeń. KRUS wypłacała w 2019 r. również inne świadczenia finansowane z budżetu państwa, zlecone do wypłaty KRUS, takie jak:

- świadczenia rentowe dla inwalidów wojennych, wojskowych i osób represjonowanych, których przeciętna miesięczna liczba w 2019 r. wyniosła 4.538, kwota wypłat – 126.455,3 tys. zł, a przeciętne świadczenie – 2.322,03 zł;
- zasiłki pogrzebowe po inwalidach wojennych, wojskowych, osobach represjonowanych i członkach ich rodzin, których liczba w 2019 r. wyniosła 532, kwota wypłat – 2.121,6 tys. zł, a przeciętne świadczenie – 3.987,89 zł;
- dodatki kombatanckie, których przeciętna miesięczna liczba w 2019 r. wyniosła 14.180, kwota wypłat – 37.476,6 tys. zł, a przeciętne świadczenie – 220,24 zł;
- ryczałty energetyczne, których przeciętna miesięczna liczba w 2019 r. wyniosła 47.624, kwota wypłat – 97.545,8 tys. zł, a przeciętne świadczenie – 170,69 zł;
- świadczenia pieniężne dla żołnierzy zastępczej służby wojskowej, których przeciętna miesięczna liczba w 2019 r. wyniosła 3.976, kwota wypłat – 9.939,6 tys. zł, a przeciętne świadczenie – 208,31 zł;

- świadczenia pieniężne dla osób deportowanych do pracy przymusowej, których przeciętna miesięczna liczba w 2019 r. wyniosła 10.077, kwota wypłat – 24.107,4 tys. zł, natomiast przeciętne świadczenie – 199,37 zł;
- dodatki kompensacyjne, których przeciętna miesięczna liczba w 2019 r. wyniosła 38.029, kwota wypłat – 15.764,7 tys. zł, a przeciętne świadczenie – 34,55 zł;
- świadczenia pieniężne dla cywilnych niewidomych ofiar działań wojennych, których przeciętna miesięczna liczba w 2019 r. wyniosła 10, kwota wypłat – 99,6 tys. zł, a przeciętne świadczenie – 803,51 zł;
- renty socjalne¹⁶, których przeciętna miesięczna liczba w 2019 r. wyniosła 11.760, kwota wypłat – 154.841,4 tys. zł, a przeciętne świadczenie – 1.097,27 zł;
- rodzicielskie świadczenia uzupełniające, których przeciętna miesięczna liczba w 2019 r. wyniosła 622, kwota wypłat – 9.096,2 tys. zł, a wysokość świadczenia 1.100 zł;
- dodatki pieniężne dla inwalidów wojennych, których przeciętna miesięczna liczba w 2019 r. wyniosła 268, kwota wypłat – 1.853,9 tys. zł, a przeciętne świadczenie 2.305,78 zł;
- dodatek dla weterana poszkodowanego na kwotę 1,3 tys. zł.

(akta kontroli str. 201-208)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

1.2.2. Efekty rzeczowe prowadzonej działalności i realizacja działań nadzorczych

Opis stanu
faktycznego

W 2019 r. w ramach części 72 – KRUS realizowano trzy zadania: 13.2 Świadczenia społeczne¹⁷ (zrealizowane wydatki wyniosły 17.087.549,7 tys. zł), 20.1.W System opieki zdrowotnej i dostęp do świadczeń opieki zdrowotnej¹⁸ (zrealizowane wydatki wyniosły 1.771.587,5 tys. zł) oraz 11.4.W Gotowość struktur administracyjno-gospodarczych kraju do obrony państwa¹⁹ (zrealizowane wydatki wyniosły 15,0 tys. zł). Wydatki poniesione w związku z realizacją zadania 13.2 były wyższe niż w 2018 r. o 1.393.013,2 tys. zł, głównie w wyniku wypłat jednorazowych świadczeń pieniężnych dla emerytów i rencistów, natomiast wydatki na zadania 20.1.W i 11.4.W utrzymały się na porównywalnym poziomie w stosunku do 2018 r.

(akta kontroli str. 119-121)

W 2019 r. dla KRUS nie zdefiniowano²⁰ celów i mierników realizacji zadań w części 72 – KRUS, ani funduszy celowych: FER, FPiR i FA. Realizowane zadania dotyczyły przede wszystkim przyznawania i wypłaty świadczeń z ubezpieczenia emerytalno-rentowego, których wysokość była ściśle określona przepisami prawa.

(akta kontroli str. 304-382)

W 2019 r. najistotniejszym podzadaniem finansowanym środkami z budżetu państwa realizowanym przez KRUS było podzadanie 13.2.3.Świadczenia społeczne rolników, na które wydatkowano 16.755.376,0 tys. zł. Wykonane wydatki stanowiły 100% wydatków zaplanowanych.

(akta kontroli str. 119-121)

W Centrali KRUS prowadzono comiesięczne analizy wykonania budżetu państwa na podstawie sprawozdań finansowych części 72 – KRUS (sprawozdania Rb-28) oraz

¹⁶ Przyznane przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych, zlecone do wypłaty KRUS.

¹⁷ W ramach funkcji 13 – Zabezpieczenie społeczne i wspieranie rodziny.

¹⁸ W ramach funkcji 20 – Zdrowie.

¹⁹ W ramach funkcji 11 – Bezpieczeństwo zewnętrzne i nienaruszalność granic.

²⁰ Z uwagi na specyfikę zadań publicznych realizowanych w KRUS i zgodnie ze szczegółowymi zasadami opracowania materiałów do projektu ustawy budżetowej na rok 2019, zawartymi w załączniku nr 48 do rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 13 czerwca 2017 r. w sprawie szczegółowego sposobu, trybu i terminów opracowania materiałów do projektu ustawy budżetowej (Dz. U. poz. 1154).

porównując wydatki z wykonaniem planu finansowego funduszy celowych na podstawie sprawozdań z wykonania planów finansowych funduszy celowych Rb-33 i Rb-40 i co miesiąc ze sprawozdaniami wewnętrznymi określonymi w zasadach rachunkowości (polityce rachunkowości KRUS) dotyczącymi zmniejszeń i zwiększeń FER (KRUS-FER), wykonania wybranych elementów planu finansowego FER (RB-FER) i wykonania planu finansowego FPiR (KRUS-FPIR).

W ramach kontroli nad rzeczywistym zapotrzebowaniem na środki z budżetu państwa, w porównaniu do harmonogramu wydatków części 72 – KRUS, dokonywano analiz stanu środków pieniężnych na rachunku FER oraz zapotrzebowania na środki pieniężne z OR na termin wypłaty, a następnie dokonywano poboru dotacji zgodnie z przeznaczeniem.

(akta kontroli str. 304-382)

Wydatkowanie środków publicznych badano w toku kontroli problemowej i kontroli kompleksowych przeprowadzonych w 2019 r. przez pracowników Centrali KRUS w podległych jednostkach organizacyjnych. Ponadto w OR KRUS były przeprowadzane inspekcje w tym zakresie przez pracowników Biura Finansowego. W 2019 r. przeprowadzono 11 kontroli kompleksowych w jednostkach organizacyjnych KRUS, których przedmiotem była m.in. problematyka wydatkowania środków publicznych i sprawozdawczość, w tym dwie kontrole OR (w Białymstoku i we Wrocławiu), dziewięć w PT (w Ciechanowie, Grudziądzu, Jeleniej Górze, Legnicy, Ostrowie Wielkopolskim, Ostrołęce, Płocku, Siedlcach oraz w Wałbrzychu), które obejmowały m.in. problematykę efektywności i skuteczności realizacji planów w układzie zadaniowym. Kontrolowano m.in. sprawy z zakresu sprawozdawczości, ewidencji księgowej i gospodarki finansowej (prawidłowość prowadzenia ksiąg rachunkowych, dekretacji dowodów księgowych, zgodność sald ewidencji analitycznej i syntetycznej, prawidłowość sporządzania sprawozdań finansowych, prawidłowość prowadzonych rozliczeń, prawidłowość klasyfikacji kosztów w układzie paragrafowym i w układzie budżetu zadaniowego).

(akta kontroli str. 304-382, 697-786)

Zadania i podzadania ujęte w planach finansowych w układzie zadaniowym FA, FER i FPiR były zbieżne z zadaniami wynikającymi z ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników.

(akta kontroli str. 119-124)

FA był przeznaczony na finansowanie kosztów obsługi wszystkich zadań realizowanych przez KRUS. Ze środków FA realizowano trzy zadania: 11.4.W Gotowość struktur administracyjno-gospodarczych kraju do obrony państwa²¹, 13.2 Świadczenia społeczne²² oraz 20.1.W System opieki zdrowotnej i dostęp do świadczeń opieki zdrowotnej²³. Koszty FA (706.911,0 tys. zł) wyniosły łącznie 97,9% kosztów zaplanowanych (721.982,0 tys. zł).

(akta kontroli str. 123)

Ze środków FER realizowano dwa zadania: 13.2 Świadczenia społeczne²⁴ oraz 20.1.W System opieki zdrowotnej i dostęp do świadczeń opieki zdrowotnej²⁵. Koszty

²¹ W podzadaniu 11.4.2.W – Pozamilitarne przygotowanie obronne koszty wyniosły 316,6 tys. zł (77,3% kosztów zaplanowanych).

²² W podzadaniu 13.2.3. – Świadczenia społeczne rolników koszty wyniosły 632.880,6 tys. zł (98,0% kosztów zaplanowanych) i 13.2.4. – Świadczenia zlecone KRUS do realizacji na mocy odrębnych ustaw koszty wyniosły 8.996,7 tys. zł (97,8% kosztów zaplanowanych).

²³ W podzadaniu 20.1.3.W – Oplacanie i refundacja składek na ubezpieczenie zdrowotne z budżetu państwa za osoby uprawnione koszty wyniosły 64.717,1 tys. zł (97,5% kosztów zaplanowanych).

²⁴ W podzadaniu 13.2.3. – Świadczenia społeczne rolników koszty wyniosły 19.903.738,0 tys. zł (106,8% kosztów zaplanowanych).

²⁵ W podzadaniu 20.1.3.W – Oplacanie i refundacja składek na ubezpieczenie zdrowotne z budżetu państwa za osoby uprawnione koszty wyniosły 1.760.455,3 tys. zł (99,7% kosztów zaplanowanych).

FER (21.664.193,3 tys. zł) wyniosły łącznie 106,2% kosztów zaplanowanych 20.393.708,0 tys. zł).

Koszty FER wyniosły:

- emerytury rolnicze – 13.360.961,3 tys. zł (średnia w roku liczba świadczeniobiorców – 882.610 osób), w 2018 r. – 12.161.669,0 tys. zł (średnia w roku liczba świadczeniobiorców – 913.488 osób);
- renty rolnicze – 3.463.319,1 tys. zł (średnia w roku liczba świadczeniobiorców – 236.607 osób), w 2018 r. – 3.083.701,4 tys. zł (średnia w roku liczba świadczeniobiorców – 242.927 osób);
- zasiłki pogrzebowe – 196.493,6 tys. zł (liczba świadczeniobiorców – 49.136 osób), w 2018 r. – 207.128,9 tys. zł (liczba świadczeniobiorców – 51.791 osób);
- zasiłki macierzyńskie – 188.087,1 tys. zł (średnia w roku liczba świadczeniobiorców – 192.127 osób), w 2018 r. – 204.181,4 tys. zł (średnia w roku liczba świadczeniobiorców – 208.711 osób).

(akta kontroli str. 122, 325)

Ze środków FPIR realizowano zadanie 13.2 Świadczenia społeczne²⁶. Koszty FPIR (44.137,1 tys. zł) wyniosły łącznie 98,2% kosztów zaplanowanych (44.953,0 tys. zł).

Koszty FPIR wyniosły:

- z tytułu rehabilitacji leczniczej rolników – 31.680,4 tys. zł (liczba beneficjentów – 14.461 osób), w 2018 r. – 29.823,0 tys. zł (liczba beneficjentów – 14.587 osób);
- z tytułu rehabilitacji leczniczej dzieci rolników – 3.303,3 tys. zł (liczba beneficjentów – 1.184 osób), 2018 r. – 3.185,5 tys. zł (liczba beneficjentów – 1.179 osób);
- dotacje inwestycyjne dla sześciu CRR – 5.477,0 tys. zł, w 2018 r. – 5.198,9 tys. zł.

(akta kontroli str. 124, 464)

W KRUS opracowano plan rzeczowo-finansowy obejmujący realizację ustawowych celów i zadań FA, FER i FPIR.

(akta kontroli str. 920-954)

W 2019 r. w KRUS obowiązywała procedura planowania rzeczowo-finansowego funduszy celowych.

(akta kontroli str. 304-381)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

OCENA CZĄSTKOWA

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie wykonanie budżetu państwa w 2019 r. w zakresie wydatków ponoszonych przez kontrolowaną jednostkę oraz uzyskane efekty rzeczowe i prowadzone działania nadzorcze.

OBSZAR

2. Wykonanie planu finansowego FER

Zgodnie z art. 78 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników FER jest przeznaczony na finansowanie świadczeń z ubezpieczenia emerytalno-rentowego, emerytur i rent z innego ubezpieczenia społecznego, wypłacanych łącznie ze świadczeniami z ubezpieczenia emerytalno-rentowego wraz z dodatkami, refundacji określonych kosztów FUS, jeżeli przepisy emerytalne przewidują taką refundację oraz ubezpieczeń zdrowotnych (rolników i pracujących z nimi domowników podlegających ubezpieczeniu społecznemu, osób pobierających świadczenia emerytalno-rentowe w części składowej i rolników, którzy nie podlegają ubezpieczeniu społecznemu, a podlegają ubezpieczeniu zdrowotnemu).

²⁶ W podzadaniu 13.2.3. – Świadczenia społeczne rolników koszty wyniosły 44.137,1 tys. zł (98,2% kosztów zaplanowanych).

2.1. Wykonanie planu przychodów FER

W planie finansowym FER ujęto przychody w kwocie 20.366.352,0 tys. zł (łącznie z refundacją kosztów wypłaty świadczeń zbiegowych i innych transferów). Zrealizowane przychody wyniosły 21.453.642,8 tys. zł i były wyższe o 5,3% od kwoty planowanej. Przychody FER pochodziły głównie z:

- dotacji z budżetu państwa w kwocie 18.510.831,3 tys. zł, co stanowiło 86,3% przychodów FER ogółem i 92,5% przychodów FER bez refundacji kosztów wypłaty świadczeń zbiegowych (świadczenia wypłacane w razie zbiegu prawa do emerytury z prawem do renty lub w razie zbiegu prawa do emerytury lub renty przysługującej na podstawie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników z prawem do emerytury lub renty z innego ubezpieczenia społecznego) i innych transferów,
- składek na ubezpieczenie emerytalno-rentowe opłacanych przez ubezpieczonych rolników w kwocie 1.370.734,3 tys. zł,
- refundacji kosztów wypłaty świadczeń zbiegowych i innych transferów w kwocie 1.441.650,8 tys. zł,
- odpisu z Funduszu Składowego w kwocie 75.234,8 tys. zł.

W porównaniu do 2018 r. osiągnięte przychody były wyższe o 6,3%, głównie w wyniku otrzymania środków na wypłatę jednorazowych świadczeń pieniężnych dla emerytów i rencistów na kwotę 1.146.986,0 tys. zł.

(akta kontroli str. 59, 62, 80-89, 227-281)

Na koniec 2019 r., według danych wynikających ze sprawozdania Rb-40 z wykonania planu finansowego FER, należności FER pomniejszone o odpisy aktualizujące wyniosły 159.063,1 tys. zł. Dotyczyły głównie należności z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne rolników w kwocie 132.657,2 tys. zł i składek na ubezpieczenie zdrowotne w kwocie 7.045,0 tys. zł.

W porównaniu do stanu na koniec 2018 r. należności były niższe o 15.500,0 tys. zł.

(akta kontroli str. 80-89, 209-226)

Należności wymagalne brutto według stanu na 31 grudnia 2019 r. wyniosły 193.176 tys. zł i były niższe o 13.189 tys. zł, tj. o 6,4%, od należności wymagalnych na koniec 2018 r.

(akta kontroli str. 80-89, 209-226)

W celu zmniejszenia kwoty zaległości z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne występujących na kontach zadłużonych rolników jednostki organizacyjne KRUS dokonywały systematycznej analizy kont nowych dłużników w celu ustalenia przyczyny powstania zaległości i podjęcia najbardziej efektywnych działań mobilizujących dłużników do spłaty należności składowych i przeprowadzały wizytacje w zadłużonych gospodarstwach, w celu ustalenia optymalnej formy spłaty zaległości. W 2019 r. przeprowadzono 45.597 takich wizytacji, co objęło 39,0% ogólnej liczby gospodarstw zadłużonych.

(akta kontroli str. 304-382)

Według stanu na koniec 2019 r. liczba dłużników, którzy nienależnie pobrali świadczenia z tytułu emerytur, rent i świadczeń krótkoterminowych wynosiła 2.078. Łączna kwota należności z tego tytułu w ciągu 2019 r. wzrosła o 228,0 tys. zł (do kwoty 10.606,3,0 tys. zł).

W 2019 r. skierowano do urzędów skarbowych 27.718 tytułów wykonawczych dotyczących należności z tytułu składek, na łączną kwotę 37.381,6 tys. zł. W Centrali KRUS (wraz z OR) organy egzekucyjne wyegzekwowały w 2019 r. należności w kwocie 23.336,0 tys. zł oraz zwróciły do KRUS z powodu nieściągalności 1.844 tytułów wykonawczych na kwotę 1.649,4 tys. zł.

(akta kontroli str. 655-696)

W OR KRUS w 2019 r. umorzono należności z tytułu składek na kwotę 5.958,3 tys. zł, odroczone należności na kwotę 34,6 tys. zł i rozłożono na raty należności na kwotę 69.815,5 tys. zł.

(akta kontroli str. 675)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

2.2. Wykonanie planu kosztów FER

Opis stanu
faktycznego

Plan finansowy FER, ujęty w ustawie budżetowej, obejmował koszty w kwocie 20.393.708,0 tys. zł, tj. o 332.752,0 tys. zł (o 1,6%) niższej niż w 2018 r.

W 2019 r. koszty wyniosły 21.664.193,3 tys. zł i były wyższe o 6,2% od kwoty planowanej i o 7,4% od wykonania w 2018 r., głównie w wyniku realizacji wypłat jednorazowych świadczeń pieniężnych dla emerytów i rencistów.

(akta kontroli str. 59, 62, 80-89, 127-200)

Główna księgową KRUS wyjaśniła, że w planie finansowym FER na 2019 r. nie dokonano zmian planowanych przychodów i kosztów w związku z zapisami art. 14 i 15 ustawy o jednorazowym świadczeniu pieniężnym oraz art. 10 ustawy z dnia 14 grudnia 2018 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw²⁷.

(akta kontroli str. 127-200)

W zrealizowanych kosztach najwyższą kwotę stanowiły transfery na rzecz ludności – 19.327.501,4 tys. zł (89,2% kosztów ogółem), na które składały się głównie:

- emerytury i renty rolnicze – 16.824.280,4 tys. zł,
- zasiłki pogrzebowe – 196.493,6 tys. zł,
- zasiłki macierzyńskie – 188.087,1 tys. zł,
- świadczenia zbiegowe i inne transfery – 1.441.650,8 tys. zł.

(akta kontroli str. 59, 80-89, 227-281)

Koszty składek na ubezpieczenie zdrowotne finansowanych z budżetu państwa wyniosły 1.760.455,3 tys. zł (8,1% kosztów ogółem) i stanowiły 99,7% planu po zmianach (1.765.388,0 tys. zł).

(akta kontroli str. 80-89)

W 2019 r. przeciętna miesięczna liczba emerytur wyniosła 883 tys. (w 2018 r. – 913 tys.), natomiast rent – 237 tys. (w 2018 r. – 243 tys.). Przeciętna emerytura finansowana z FER w 2019 r. wynosiła 1.261,50 zł (z dodatkami) i była wyższa od przeciętnej emerytury w 2018 r. (1.109,40 zł). Przeciętna renta finansowana z FER w 2019 r. wynosiła 1.219,80 zł (z dodatkami) i była wyższa od przeciętnej renty w 2018 r. (1.057,80 zł).

(akta kontroli str. 80-89)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

2.3. Gospodarowanie wolnymi środkami FER

Opis stanu
faktycznego

Stan FER na koniec 2019 r. wyniósł (-) 133.338,2 tys. zł i był o 210.550,5 tys. zł niższy od stanu na początek roku. Stan FER na koniec roku obejmował środki pieniężne w kwocie 101.181,8 tys. zł, należności w kwocie 159.063,1 tys. zł i zobowiązania w kwocie 393.583,1 tys. zł. Najwyższa kwota dotyczyła zobowiązań wobec NFZ – 272.695,0 tys. zł. Pozostałe zobowiązania dotyczyły m.in. płatności

²⁷ Dz. U. z 2019 r. poz. 39.

wobec budżetu z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych i ubezpieczenia rolników. Zobowiązania wymagalne na koniec 2019 r. nie wystąpiły.

(akta kontroli str. 59, 62, 209-281)

Stan środków FER na rachunku bankowym centrali KRUS na koniec 2019 r. wynosił 84.424,8 tys. zł. Średni stan środków FER w poszczególnych miesiącach 2019 r. wynosił od 20.080,4 tys. zł w marcu do 308.962,2 tys. zł w maju. Prezes KRUS nie dokonywał w 2019 r. lokowania wolnych środków FER, ponieważ pochodziły głównie z dotacji budżetu państwa.

(akta kontroli str. 792-798, 806-818)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

OCENA CZĄSTKOWA

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie wykonanie w 2019 r. planu finansowego Funduszu Emerytalno-Rentowego.

OBSZAR

3. Wykonanie planu finansowego FA

Zgodnie z art. 79 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników FA jest przeznaczony na finansowanie kosztów obsługi ubezpieczenia, z wyjątkiem kosztów pokrywanych ze środków Funduszu Składowego lub FPIR. Ponadto ze środków FA finansowane są koszty obsługi zadań w zakresie ubezpieczenia zdrowotnego.

3.1. Wykonanie planu przychodów FA

Opis stanu
faktycznego

W planie finansowym FA, zawartym w ustawie budżetowej na rok 2019, ujęto przychody w kwocie 704.396,0 tys. zł. Zrealizowane przychody wyniosły 708.009,4 tys. zł i były wyższe o 0,5% od kwoty planowanej. Przychody funduszu pochodziły głównie z:

- odpisu z FER – w kwocie 574.528,0 tys. zł, (81,1% przychodów);
- odpisu z FS – w kwocie 72.969,0 tys. zł;
- refundacji kosztów obsługi wypłaty tzw. świadczeń zbiegowych – w kwocie 36.041,3 tys. zł;
- refundacji kosztów obsługi świadczeń zleconych do wypłaty KRUS z budżetu państwa – w kwocie 10.789,5 tys. zł.

W porównaniu do 2018 r. osiągnięte przychody były wyższe o 9,1%, głównie w wyniku wyższego o 41.183,0 tys. zł odpisu z FER.

(akta kontroli str. 60, 63, 90-105)

Na koniec 2019 r., według danych zawartych w sprawozdaniu Rb-40 z wykonania planu finansowego FA, należności netto FA (pomniejszone o odpisy aktualizujące) wyniosły 5.440,1 tys. zł. Dotyczyły one głównie należności od ZUS na kwotę 4.733,2 tys. zł z tytułu przelewów redystrybucyjnych (refundacji kosztów obsługi świadczeń zbiegowych i rent socjalnych). W porównaniu do stanu na koniec 2018 r. należności ogółem były niższe o 791,7 tys. zł.

Należności wymagalne OR według stanu na 31 grudnia 2019 r. wyniosły 583 tys. zł i były niższe o 31 tys. zł od należności wymagalnych na koniec 2018 r.

(akta kontroli str. 60, 63, 90-105, 209-226)

W 2019 r. umorzono należności FA na kwotę 1,1 tys. zł z tytułu kosztów upomnień od nienależnie pobranych świadczeń i od składek na ubezpieczenia społeczne rolników oraz kosztów zastępstwa procesowego. Nie dokonywano natomiast rozłożenia na raty i odroczeń terminu płatności należności FA.

(akta kontroli str. 210-211)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

3.2. Wykonanie planu kosztów FA

Opis stanu
faktycznego

Plan finansowy FA po zmianach obejmował koszty w kwocie 721.982,0 tys. zł, tj. o 73.958,6 tys. zł wyższej niż wykonanie w 2018 r. Koszty wyniosły 706.911,0 tys. zł i były niższe o 2,1% od kwoty planowanej. W porównaniu do 2018 r. koszty były wyższe o 9,8% (o 62.887,6 tys. zł). Wzrost kosztów dotyczył głównie:

- wynagrodzeń osobowych (wzrosły o 11.340,6 tys. zł),
- wynagrodzeń bezosobowych (wzrosły o 6.553,2 tys. zł, co było związane z realizacją dodatkowych zadań, głównie wydawaniem przez lekarzy rzeczoznawców znacznie większej liczby orzeczeń o całkowitej niezdolności do pracy w gospodarstwach rolnych i niezdolności do samodzielnej egzystencji, w związku z wejściem w życie 19 października 2019 r. ustawy z dnia 31 lipca 2019 r. o świadczeniu uzupełniającym dla osób niezdolnych do samodzielnej egzystencji²⁸),
- zakupu usług (wzrosły o 21.721,6 tys. zł, co wynikało głównie z konieczności zabezpieczenia od 2019 r. nowej umowy według obowiązującego cennika operatora wyznaczonego oraz zmiany z umów własnych na umowę centralną w zakresie doręczania świadczeń emerytalno-rentowych po znacznie wyższych stawkach niż w 2018 r., a także uwzględnienia wyższych kosztów realizacji zadań z zakresu modyfikacji i rozwoju systemów informatycznych oraz usług remontowych z uwagi na ograniczenia budżetu w latach 2017-2018),
- funduszu motywacyjnego (wzrost o 16.323,0 tys. zł), którego wysokość odpisu oszacowano zgodnie z ustawą o ubezpieczeniu społecznym rolników²⁹.

(akta kontroli str. 60, 63, 90-105, 227-296)

Poniesione w 2019 r. koszty FA dotyczyły przede wszystkim wynagrodzeń pracowników KRUS, które wraz z pochodnymi³⁰ wyniosły 410.396,4 tys. Na zakupy usług pozostałych³¹ przeznaczono kwotę 160.203,8 tys. zł.

(akta kontroli str. 60, 63, 90-105)

W 2019 r. przeciętne zatrudnienie, w przeliczeniu na pełne etaty, wyniosło ogółem 6.159,8 etatów i było wyższe w porównaniu do 2018 r. (6.156,3 etatów) o 3,5 etatu. W Centrali KRUS zatrudnienie obniżyło się z 261,7 w 2018 r. do 260,1 w 2019 r., a w OR wzrosło z 5.894,6 do 5.899,7 etatu.

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto wyniosło 4.418,74 zł i było o 3,55% wyższe niż w 2018 r. (4.267,06 zł). W Centrali KRUS przeciętne wynagrodzenie wzrosło o 3,2% z 7.412,65 zł w 2018 r. do 7.649,90 zł w 2019 r., natomiast w OR wzrosło z 4.127,71 zł do 4.276,30 zł.

(akta kontroli str. 282-296)

W 2019 r. KRUS zawarła 1178 umów zlecenia i o dzieło na realizację jej zadań, w tym ze 121 pracownikami KRUS. W stosunku do 2018 r. nastąpił spadek liczby takich umów o 56, w tym z własnymi pracownikami o cztery. Koszty poniesione z tego tytułu wyniosły 22.876 tys. zł, i były wyższe o 40,1% w stosunku do kosztów roku poprzedniego (16.326 tys. zł).

Zdecydowana większość umów (1136 tj. 96,4%) dotyczyła lekarzy wykonujących pracę w ramach orzecznictwa lekarskiego, a koszty z tego tytułu wyniosły

²⁸ Dz. U. poz. 1622, ze zm.

²⁹ Odpis z Funduszu Składowego na FER został ustalony w wysokości 40% kosztów świadczeń, o których mowa w art. 18 pkt 7 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników.

³⁰ § 4010, § 4040, § 4110, § 4120 i § 4170.

³¹ § 4300.

22.686 tys. zł, tj. 99,2% kosztów z tytułu umów zleceń/o dzieło.

(akta kontroli str. 282-296)

Koszty Centrali KRUS wyniosły 101.765,9 tys. zł.³², tj. 14,4% kosztów FA ogółem. W wyniku badania kosztów Centrali, którymi objęto kwotę 66.201,4 tys. zł, tj. 65,1% kosztów Centrali i 9,4% kosztów ogółem FA, dokonano na podstawie 67 dowodów księgowych, przy zastosowaniu metody monetarnej (MUS³³) oraz 14 dowodów księgowych na kwotę 6.126,5 tys. zł dobranych celowo, stwierdzono, że koszty ponoszono zgodnie z planem finansowym, w ramach realizacji ustawowych zadań funduszu oraz zgodnie z obowiązującymi przepisami.

(akta kontroli str. 1196-1456, 1460-1478, 1734-1776)

W 2019 r. w KRUS udzielono 28 zamówień finansowanych z FA z zastosowaniem przepisów Prawa zamówień publicznych³⁴ (24 w trybie przetargu nieograniczonego, dwóch w trybie z wolnej ręki, jednego na usługi społeczne w trybie art. 138o Prawa zamówień publicznych, jednego w trybie licytacji elektronicznej), o łącznej wartości 216.695,5 tys. zł, na które Centrala KRUS w 2019 r. wydała 32.116,9 tys. zł (14,8%).

(dowód: akta kontroli str. 1130-1215)

Badanie dobranych celowo pięciu postępowań o udzielenie zamówień publicznych, o wartości 253.486,8 tys. zł³⁵, na które Centrala KRUS w 2019 r. wydała 43.957,2 tys. zł wykazało, że trzy postępowania w trybie przetargu nieograniczonego (na eksploatację sieci WAN, na obsługę systemu informatycznego wspomagającego obsługę świadczeń emerytalno-rentowych i na obsługę systemu informatycznego wspomagającego obsługę ubezpieczeń i świadczeń krótkoterminowych) oraz jedno w trybie licytacji elektronicznej (na dostawę kopert) zostały przeprowadzone zgodnie z przepisami Prawa zamówień publicznych, zaś postępowanie na zakup oprogramowania klienta pocztowego przeprowadzono zgodnie z wewnętrznymi regulacjami dotyczącymi udzielania w KRUS zamówień, do których nie stosuje się przepisów Prawa zamówień publicznych, z uwagi na ich wartość nieprzekraczającą 30 tys. euro. Wydatki na realizację badanych zamówień ujęto w księgach rachunkowych KRUS.

(dowód: akta kontroli str. 1196-1213, 2072-2175)

Plan postępowań o udzielenie zamówień na 2019 r.³⁶ sporządzono prawidłowo i umieszczono na stronie internetowej KRUS w terminie określonym w art. 13a ust. 1 Prawa zamówień publicznych.

Sprawozdanie³⁷ o udzielonych zamówieniach publicznych w 2019 r. sporządzono zgodnie ze wzorem określonym w załączniku do rozporządzenia Ministra Rozwoju i Finansów z dnia 15 grudnia 2016 r. w sprawie informacji zawartych w rocznym sprawozdaniu o udzielonych zamówieniach, jego wzoru oraz sposobu przekazywania³⁸ oraz przekazano Prezesowi Urzędu Zamówień Publicznych w terminie wynikającym z art. 98 ust. 2 Prawa zamówień publicznych.

(dowód: akta kontroli str. 2176-2184)

³² Po wyłączeniu kosztów dotyczących przelewów redystrybucyjnych (środków przekazywanych w ramach FA z centrali KRUS do OR), innych kosztów i innych zmniejszeń (przekazanego majątku) oraz wynagrodzeń wraz z pochodnymi i funduszu motywacyjnego.

³³ Z prawdopodobieństwem proporcjonalnym do wartości. MUS – Metoda statystyczna uwzględniająca prawdopodobieństwo wyboru proporcjonalnie do wartości transakcji.

³⁴ Ustawa z dnia 29 stycznia 2004 r. - Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2019 r. poz. 1843, ze zm.), dalej: „Prawo zamówień publicznych”.

³⁵ Dot. czterech zamówień udzielonych w 2019 r. (wartość: 195.430,8 tys. zł) oraz jednego w 2018 r. (wartość: 58.056,0 tys. zł).

³⁶ Plan obejmował postępowania planowane do realizacji w ramach FA i FPIR.

³⁷ Sprawozdanie obejmowało zamówienia publiczne udzielone w ramach FA i FPIR.

³⁸ Dz.U. z 2016 r., poz. 2038.

Poniesione w 2019 r. przez FA koszty³⁹ dotyczyły głównie zakupów akcesoriów komputerowych, licencji oprogramowania, mebli, sprzętu biurowego, usług remontowych związanych z utrzymaniem budynków oraz pomieszczeń należących do KRUS, konserwacji instalacji elektrycznej, gazowej i przeciwpożarowej oraz budynków, serwisu infrastruktury sprzętowej i urządzeń komputerowych peryferyjnych, modernizacji struktury sieciowej, usług związanych z eksploatacją, utrzymaniem i rozwojem systemów informatycznych oraz usług asysty technicznej i konserwacji oprogramowania, stacji roboczych, urządzeń wielofunkcyjnych, serwerów, zakupu paliw i części samochodowych, energii elektrycznej, usług sprzątnia, kosztów bankowych, pocztowych i innych.

(akta kontroli str. 90-105)

W wystąpieniu pokontrolnym z dnia 17 lutego 2017 r., po kontroli I/16/001 „Realizacja zamówień związanych z systemami teleinformatycznymi Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego”, Najwyższa Izba Kontroli sformułowała dwa wnioski pokontrolne:

- 1) sporządzanie wniosków o realizację zamówienia publicznego oraz ustalanie wartości szacunkowej zamówień o wartości poniżej 30 tys. euro przed wysłaniem zapytań ofertowych do wykonawców, zgodnie z obowiązującymi wewnętrznymi regulacjami KRUS,
- 2) ujęcie zakupionych urządzeń do filtrowania treści internetowych w ewidencji środków trwałych.

Wnioski te zostały przez KRUS zrealizowane. Urządzenie do filtrowania treści internetowych zostało przyjęte do ewidencji środków trwałych 30 grudnia 2016 r. na podstawie dokumentu OT 498/2016. W dniu 7 marca 2017 r. skierowano pismo do dyrektorów Biur Centrali oraz do dyrektorów OR KRUS zobowiązujące do bezwzględnego przestrzegania treści zarządzenia Nr 41 Prezesa KRUS z dnia 22 grudnia 2014 r. w sprawie zamówień publicznych wyłączonych ze stosowania przepisów ustawy Prawo zamówień publicznych, w którym wskazano m.in., że sporządzanie wniosków o realizację zamówienia publicznego oraz ustalanie wartości szacunkowej zamówień o wartości poniżej 30 tys. euro powinno się odbywać przed wysłaniem zapytań ofertowych do wykonawców.

(akta kontroli str. 297-303)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

3.3. Gospodarowanie wolnymi środkami FA

Opis stanu
faktycznego

Stan FA na koniec 2019 r. wyniósł 9.320,3 tys. zł i był o 1.098,4 tys. zł wyższy od stanu na początek roku. Stan funduszu na koniec roku obejmował m.in. środki pieniężne w kwocie 113.170,1 tys. zł, należności w kwocie 5.440,1 tys. zł i zobowiązania w kwocie 81.952,6 tys. zł. Najwyższe kwoty zobowiązań dotyczyły wynagrodzeń pracowników KRUS wraz z pochodnymi – 45.152,6 tys. zł (55,1%) oraz zobowiązań z tytułu zakupu pozostałych usług⁴⁰ – 16.409,0 tys. zł (20,0%). Na koniec 2019 r. nie wystąpiły zobowiązania wymagalne.

(akta kontroli str. 60, 63, 90-105, 209-281)

Stan środków FA na rachunku bankowym Centrali KRUS na koniec 2019 r. wyniósł 56.002,9 tys. zł. Średni stan środków FA w poszczególnych miesiącach 2019 r. wyniósł od 25.371,7 tys. zł w kwietniu 2019 r. do 53.399,5 tys. zł w grudniu 2019 r.

³⁹ Inne niż koszty wynagrodzeń, zapewniające realizację przez FA ustawowego zadania polegającego na finansowaniu kosztów obsługi ubezpieczenia społecznego rolników: § 4210 na kwotę 13.465,9 tys. zł, § 4260 na kwotę 10.097,3 tys. zł, § 4270 na kwotę 10.672,5 tys. zł, § 4300 na kwotę 160.203,8 tys. zł, § 4360 na kwotę 14.967,9 i § 4400 na kwotę 7.551,6 tys. zł.
⁴⁰ § 4300.

W 2018 r. korzystano z możliwości dokonywania lokat wolnych środków FA w instrumenty finansowe wymienione w art. 48 ust. 1 ustawy o finansach publicznych. Łączne przychody FA z tytułu zagospodarowania wolnych środków w 2019 r. wyniosły 330,0 tys. zł. Średnia (z 12 miesięcy) kwota środków lokowanych wyniosła 29.683,9 tys. zł. Środki lokowano na okres od 17 do 33 dni.

(akta kontroli str. 799-805, 831-842, 1084-1130)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

OCENA CZĄSTKOWA

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie wykonanie w 2019 r. planu finansowego Funduszu Administracyjnego.

OBSZAR

4. Wykonanie planu finansowego FPIR

Zadania FPIR wynikają z art. 80 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, zgodnie z którym FPIR jest przeznaczony na finansowanie kosztów rzeczowych wynikających z realizacji zadań KRUS, o których mowa w art. 21b, art. 63 i art. 64 tej ustawy, m.in. takich jak:

- rehabilitacja lecznicza rolników i ich dzieci;
- działalność na rzecz zapobiegania wypadkom przy pracy rolniczej i rolniczym chorobom zawodowym, obejmującą w szczególności analizowanie przyczyn wypadków i chorób, prowadzenie dobrowolnych nieodpłatnych szkoleń i instruktażu dla ubezpieczonych w zakresie zasad ochrony życia i zdrowia w gospodarstwie rolnym oraz postępowania w razie wypadku przy pracy rolniczej,
- upowszechnianie wśród ubezpieczonych wiedzy o zagrożeniach wypadkami przy pracy rolniczej i rolniczymi chorobami zawodowymi, a także znajomości zasad ochrony życia i zdrowia w gospodarstwie rolnym oraz zasad postępowania w razie wypadku i podejmowanie starań o właściwą produkcję i dystrybucję bezpiecznych środków stosowanych w rolnictwie oraz sprzętu i odzieży ochronnej dla rolników.

KRUS podejmuje działania na rzecz pomocy ubezpieczonym i osobom uprawnionym do świadczeń z ubezpieczenia, wykazującym całkowitą niezdolność do pracy w gospodarstwie rolnym, ale rokującym jej odzyskanie w wyniku leczenia i rehabilitacji albo zagrożonym całkowitą niezdolnością do pracy w gospodarstwie rolnym, obejmujące w szczególności:

- kierowanie na rehabilitację leczniczą do zakładów rehabilitacyjnych;
- prowadzenie zakładów rehabilitacji leczniczej;
- wspieranie rozwoju rehabilitacji ambulatoryjnej na obszarach wiejskich;
- prowadzenie, we własnym zakresie, badań i analiz przyczyn niezdolności do pracy;
- odpłatne zlecenie badań naukowych i ekspertyz dotyczących przyczyn niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym oraz metod jej przeciwdziałania;
- promocję zdrowia;
- działania dotyczące profilaktyki zdrowotnej w środowisku wiejskim.

4.1. Wykonanie planu przychodów FPIR

Opis stanu
faktycznego

W planie finansowym FPIR ujęto przychody w kwocie 44.560,0 tys. zł, tj. o 2.042,7 tys. zł (o 4,8%) wyższej niż wykonane w 2018 r. Zrealizowane przychody wyniosły 44.605,4 tys. zł i były wyższe o 0,1% od kwoty planowanej (po zmianach). Przychody FPIR pochodziły głównie z:

- odpisu z FS – 39.525,0 tys. zł (88,6% przychodów),
- dotacji z budżetu państwa – 5.000,0 tys. zł (11,2% przychodów).

W porównaniu do 2018 r. osiągnięte przychody były wyższe o 4,9%, głównie w wyniku wyższego o 2.063,0 tys. zł odpisu z Funduszu Składowego.

Na koniec 2019 r., zgodnie ze sprawozdaniem Rb-40 z wykonania planu finansowego FPIR, należności funduszu wyniosły 82,3 tys. zł i były niższe niż na koniec 2018 r. o 9,6 tys. zł.

Należności wymagalne według stanu na 31 grudnia 2019 r. wyniosły 12,0 tys. zł. Należności przedawnione nie wystąpiły.

(akta kontroli str. 61, 64, 106-113, 209-226)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

4.2. Wykonanie planu kosztów FPIR

Opis stanu
faktycznego

Plan finansowy FPIR obejmował koszty w kwocie 44.953,0 tys. zł, tj. o 3.228,9 tys. zł (o 7,7%) wyższej niż wykonanie w 2018 r. Koszty wyniosły 44.137,1 tys. zł i były niższe o 1,8% od kwoty planowanej. W porównaniu do 2018 r. koszty były wyższe o 5,8%, głównie w wyniku przeznaczenia na zakup usług zdrowotnych w CRR kwoty o 1.975,2 tys. zł wyższej niż w 2018 r.

(akta kontroli str. 61, 64, 106-113)

Koszty FPIR dotyczyły głównie:

- zakupu usług zdrowotnych (§ 4280) – 34.983,7 tys. zł, tj. 79,3% kosztów, z czego 31.680,4 tys. zł przeznaczono na rehabilitację rolników, a 3.303,3 tys. zł na rehabilitację ich dzieci;
- nagród w konkursach (§ 4190) – 1.926,9 tys. zł, tj. 4,4% kosztów;
- zakupu usług pozostałych (§ 4300) – 1.333,2 tys. zł, tj. 3,0% kosztów (m.in. współudział w konferencjach, wykonanie materiałów do prowadzenia działań prewencyjnych, udział w imprezach rolniczych);
- zakupu materiałów i wyposażenia (§ 4210) – 388,1 tys. zł, tj. 0,9% kosztów (głównie na zakupy materiałów do prowadzenia działań prewencyjnych, np. ubrań roboczych, materiałów reklamowych propagujących zasady ochrony zdrowia i życia w gospodarstwach rolnych, zakup zestawów ratownictwa przedlekarskiego);
- amortyzacji (§ 4720) – 28,0 tys. zł.

(akta kontroli str. 458-654)

W 2019 r. w KRUS udzielono sześciu zamówień (finansowanych z FRiR) z zastosowaniem przepisów Prawa zamówień publicznych (wszystkie w trybie przetargu nieograniczonego), o łącznej wartości 1.307,6 tys. zł, na które Centrala KRUS w 2019 r. wydała 207,7 tys. zł (15,9%).

(dowód: akta kontroli str. 1130-1215)

Badanie dobrane celowo jednego postępowania o udzielenie zamówienia publicznego (na dostawę zestawów ratownictwa przedlekarskiego), o wartości i wydatkach w 2019 r. w wysokości 186,8 tys. zł, wykazało, że postępowanie przeprowadzono zgodnie z przepisami Prawa zamówień publicznych. Wydatki na realizację zamówienia ujęto w księgach rachunkowych KRUS.

(dowód: akta kontroli str. 1130-1215, 2185-2193)

W wyniku realizacji wydatków inwestycyjnych na łączną kwotę 5.477,0 tys. zł:

- w CRR KRUS w Iwoniczu-Zdroju wdrożono elektroniczną dokumentację medyczną, dostosowano obiekt do wymagań obowiązujących przepisów przeciwpożarowych oraz zakupiono sprzęt rehabilitacyjny (aparat do magnetoterapii, lampy do naświetlań Bioptron 2 ze statywem). Kwota przekazanej dotacji wyniosła 827,0 tys. zł;

- w CRR KRUS w Jedlcu wykonano modernizację wewnętrznej sieci wodociągowej i stacji uzdatniania wody pitnej, dobudowano windę (wraz z szybem oraz platformą dla osób niepełnosprawnych), dostosowano obiekt do wymagań obowiązujących przepisów przeciwpożarowych, wykonano remont elementów zewnętrznych budynku, remont pokoi hotelowych i montaż platformy schodowej i zakupiono sprzęt rehabilitacyjny (m.in. aparat EKG, łóżko do hydromasażu, ergometry, bieżnię, aparat do laseroterapii i aparat do magnetoterapii). Kwota przekazanej dotacji wyniosła 2.272,3 tys. zł;
- w CRR KRUS w Szklarskiej Porębie wykonano modernizację korytarza i pokoi mieszkalnych, pomieszczeń sauny, systemu nagłośnienia i ostrzegania w ramach przepisów przeciwpożarowych, infrastruktury informatycznej do wprowadzenia Elektronicznej Dokumentacji Medycznej, wykonano modernizację technologii basenowej (II etap), zakupiono myjnię (dezynfektor) do mycia narzędzi chirurgicznych oraz zakupiono sprzęt rehabilitacyjny (w tym urządzenia do ćwiczeń, m.in. bicze szkockie, stół rehabilitacyjny, aparat do terapii uciskowej). Kwota przekazanej dotacji wyniosła 1.979,3 tys. zł;
- zakupiono sprzęt rehabilitacyjny do CRR KRUS w Horyńcu-Zdroju (m.in. ergometry i wanny do hydromasażu i kąpieli perełkowej oraz łóżko wodne do hydromasażu suchego). Kwota przekazanej dotacji wyniosła 122,2 tys. zł;
- zakupiono sprzęt rehabilitacyjny do CRR KRUS w Kołobrzegu (m.in. materace anatomiczno-ortopedyczne, aparat do krioterapii, wanny do hydromasażu, wirówki kończyn dolnych i diatermii krótkofalowej). Kwota przekazanej dotacji wyniosła 123,1 tys. zł;
- zakupiono sprzęt rehabilitacyjny do CRR KRUS w Świnoujściu (m.in. aparaty do laseroterapii biostymulacyjnej niskoenergetycznej, aparaty do kinezyterapii oraz dodatkowe moduły systemu informatycznego w zakresie obiegu dokumentacji medycznej i obsługi pacjenta), jak również zorganizowano szkolenia dla fizjoterapeutów oraz zakupiono ladę chłodniczą i patelnię gastronomiczną gazową. Kwota przekazanej dotacji wyniosła 153,1 tys. zł.

(akta kontroli str. 458-654)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

Opis stanu
faktycznego

4.3. Gospodarowanie wolnymi środkami FPiR

Stan funduszu na koniec 2019 r. wyniósł 1.991,7 tys. zł i był o 468,3 tys. zł wyższy od stanu na początek roku. Wzrost ten wynikał z wykonania kosztów FPiR w kwocie o 815,9 tys. zł niższej niż planowano. Stan funduszu na koniec roku obejmował środki pieniężne w kwocie 4.893,5 tys. zł, należności w kwocie 82,3 tys. zł i zobowiązania w kwocie 3.091,3 tys. zł. Zobowiązania dotyczyły głównie usług związanych z rehabilitacją rolników, świadczonych przez CRR (2.678,5 tys. zł). Zobowiązania wymagalne na koniec 2019 r. nie wystąpiły.

(akta kontroli str. 61, 64, 106-113, 209-226)

Stan środków FPiR na rachunku bankowym Centrali KRUS na koniec 2019 r. wyniósł 4.653,8 tys. zł. Średni stan środków FPiR w poszczególnych miesiącach 2019 r. wyniósł od 3.635,1 tys. zł w styczniu 2019 r. do 12.213,4 tys. zł w marcu 2019 r. W 2019 r. korzystano z możliwości dokonywania lokat wolnych środków FPiR w instrumenty finansowe wymienione w art. 48 ust. 1 ustawy o finansach publicznych. Łączne przychody FPiR z tytułu zagospodarowania wolnych środków w 2019 r. wyniosły 35,6 tys. zł. Średnia (z 12 miesięcy) kwota środków lokowanych wyniosła 3.095,6 tys. zł. Środki lokowano na okres od 11 do 34 dni.

(akta kontroli str. 787-791, 819-830, 1084-1130)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

OCENA CZĄSTKOWA

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie wykonanie w 2019 r. planu finansowego Funduszu Prewencji i Rehabilitacji.

OBSZAR

5. Sprawozdawczość i księgi rachunkowe

5.1. Sprawozdania

Opis stanu
faktycznego

Sprawozdania:

- budżetowe dysponenta części 72 – KRUS za 2019 r.: Rb-23⁴¹, Rb-27⁴², Rb-28⁴³ i Rb-BZ1⁴⁴,
- w zakresie operacji finansowych KRUS i funduszy zarządzanych przez Prezesa KRUS – Rb-Z⁴⁵, Rb-N⁴⁶ za IV kwartał 2019 r.,
- z wykonania planów finansowych poszczególnych funduszy celowych: FA, FER oraz FPiR – Rb-33⁴⁷, Rb-40⁴⁸ za IV kwartał 2019 r., Rb-FER⁴⁹ za grudzień 2019 r. i Rb-BZ2⁵⁰ za 2019 r.,

sporządzono prawidłowo pod względem formalno-rachunkowym, merytorycznym oraz stosownie do wymogów i w terminach określonych w rozporządzeniach Ministra Finansów w sprawie sprawozdawczości budżetowej⁵¹, w zakresie operacji finansowych⁵² i w sprawie sprawozdawczości budżetowej w układzie zadaniowym⁵³ oraz przekazano adresatom wskazanym w tych rozporządzeniach.

Dane wykazane w sprawozdaniach Rb-23, Rb-27, Rb-28 były zgodne z danymi wynikającymi z ewidencji księgowej centrali KRUS. Sprawozdania Rb-33, Rb-40, Rb-BZ2 FA, FER i FPiR oraz Rb-FER, Rb-BZ1, Rb-N i Rb-Z sporządzono na podstawie sprawozdań Centrali KRUS i 16 Oddziałów Regionalnych, tj. 17 odrębnych ewidencji księgowych.

Dane wykazane w ww. sprawozdaniach były zgodne z danymi wynikającymi z odrębnych sprawozdań sporządzanych przez 16 OR i Centralę KRUS, a dane wykazane w wewnętrznych sprawozdaniach centrali były zgodne z danymi wynikającymi z tej ewidencji.

Sporządzone za 2019 r. sprawozdania pokazują prawidłowy obraz należności i zobowiązań; natomiast sprawozdania dysponenta części 72 – KRUS przekazują prawidłowy obraz dochodów i wydatków, a sprawozdania Funduszy (FA, FER i FPiR) pokazują prawidłowy obraz przychodów i kosztów ich dotyczących. Kontrolowane sprawozdania zostały sporządzone terminowo i prawidłowo pod względem merytorycznym i formalno-rachunkowym, były przekazywane zgodnie

⁴¹ Sprawozdanie o stanie środków na rachunkach bankowych państwowych jednostek budżetowych.

⁴² Sprawozdanie z wykonania planu dochodów budżetowych.

⁴³ Sprawozdanie z wykonania planu wydatków budżetu państwa.

⁴⁴ Roczne sprawozdanie z wykonania wydatków budżetu państwa oraz budżetu środków europejskich w układzie zadaniowym.

⁴⁵ Kwartalne sprawozdanie o stanie zobowiązań według tytułów dłużnych oraz poręczeń i gwarancji.

⁴⁶ Kwartalne sprawozdanie o stanie należności oraz wybranych aktywów finansowych.

⁴⁷ Sprawozdanie z wykonania planu finansowego państwowego funduszu celowego.

⁴⁸ Sprawozdanie z wykonania, określonego w ustawie budżetowej na dany rok budżetowy, planu finansowego państwowego funduszu celowego/agencji wykonawczej/institucji gospodarki budżetowej.

⁴⁹ Sprawozdanie z wykonania wybranych elementów planu finansowego Funduszu Emerytalno-Rentowego.

⁵⁰ Roczne sprawozdanie z wykonania planu finansowego państwowego funduszu celowego/agencji wykonawczej/institucji gospodarki budżetowej/państwowej osoby prawnej w układzie zadaniowym.

⁵¹ Rozporządzenie Ministra Rozwoju i Finansów z dnia 9 stycznia 2018 r. w sprawie sprawozdawczości budżetowej (Dz. U. z 2019 r. poz. 1393, ze zm.).

⁵² Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 4 marca 2010 r. w sprawie sprawozdań jednostek sektora finansów publicznych w zakresie operacji finansowych (Dz. U. z 2014 r. poz. 1773).

⁵³ Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 28 grudnia 2011 r. w sprawie sprawozdawczości budżetowej w układzie zadaniowym (Dz. U. z 2018 r. poz. 1793, ze zm.).

z terminami⁵⁴ do właściwych podmiotów, tj. Ministerstwa Finansów lub/i Głównego Urzędu Statystycznego.

Przyjęty w KRUS system kontroli zarządczej (funkcjonujący m.in. w oparciu o przyjęte przez Kierownictwo KRUS procedury ujęte w Zintegrowanym Systemie Zarządzania wg norm ISO⁵⁵), zapewniał w sposób racjonalny kontrolę prawidłowości i rzetelności sporządzonych sprawozdań.

(akta kontroli str. 1457-1459, 1466, 1734-2072)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

5.2. Księgi rachunkowe

Opis stanu
faktycznego

Księgi rachunkowe prowadzono we wszystkich jednostkach organizacyjnych KRUS, tj. odrębnie dla Centrali KRUS i OR. Księgi rachunkowe były prowadzone z wykorzystaniem udokumentowanego programu firmy ZETO Lublin Centralnego Systemu Finansowo-Księgowego CSF-K od listopada 2006 r. W 2019 r. użytkowano program w wersji 1.6.0.0. Oddziały prowadzą księgi dla państwowych funduszy celowych (FER, FA i FPiR) oraz dla pozostałych działalności⁵⁶, natomiast Centrala poza ewidencją dla funduszy celowych dodatkowo prowadzi ewidencję księgową dla dysponenta części 72 – KRUS oraz pozostałych działalności (Zakładowy Fundusz Świadczeń Socjalnych i Fundusz Motywacyjny).

Dokumentacja opisująca przyjęte w 2019 r. w KRUS zasady rachunkowości (polityka rachunkowości) została wprowadzona zarządzeniem Prezesa KRUS nr 39 z dnia 16 grudnia 2019 r. (ze skutkiem obowiązywania od początku roku)⁵⁷. Przyjęta polityka rachunkowości spełniała warunki określone w art. 10 ust. 1 ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości⁵⁸ oraz rozporządzeniu Ministra Finansów z dnia 13 września 2017 r. w sprawie rachunkowości oraz planów kont dla budżetu państwa, budżetów jednostek samorządu terytorialnego, jednostek budżetowych, samorządowych zakładów budżetowych, państwowych funduszy celowych oraz państwowych jednostek budżetowych mających siedzibę poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej⁵⁹, tj. zawierała m.in.:

- określenie roku obrotowego i wchodzących w jego skład okresów sprawozdawczych;
- metody wyceny aktywów i pasywów oraz ustalenie wyniku finansowego;
- zakładowy plan kont obejmujący wykaz kont księgi głównej oraz przyjęte zasady klasyfikacji zdarzeń;
- zasady prowadzenia kont pomocniczych i powiązania ich z księgą główną;
- wykaz ksiąg rachunkowych z określeniem ich struktury, wzajemnych powiązań oraz funkcji;
- opis systemu przetwarzania danych;
- wersję oprogramowania i datę rozpoczęcia użytkowania;
- opis systemu ochrony danych i zbiorów.

(akta kontroli str. 1196-1456, 1460-1478, 1734-1776)

⁵⁴ Określonymi w rozporządzeniu Ministra Rozwoju i Finansów z 9 stycznia 2018 r. w sprawie sprawozdawczości budżetowej.

⁵⁵ Księga Procesów odnosząca się do zarządzania jakością, bezpieczeństwem informacji oraz przeciwdziałania zagrożeniom korupcyjnym m.in. poprzez procedury w zakresie zagwarantowania terminowości wypłat świadczeń i działania związane z zbieraniem danych, rozliczaniem i sporządzaniem poszczególnych rodzajów sprawozdań finansowych i statystycznych – wydanie XXI z 14 lutego lutego i wydanie XXII z 11 września 2019 r.

⁵⁶ ZFSS – Zakładowy Fundusz Świadczeń Socjalnych, FM – Fundusz Motywacyjny, PR Pomoc Rolnika – program ewidencji składek rolników, DS – program ewidencji składek zdrowotnych dla rolników prowadzących działy specjalne produkcji rolnej.

⁵⁷ Wcześniej obowiązywało Zarządzenie nr 33 Prezesa KRUS z dnia 17 grudnia 2018 r. – Dz. Urz. KRUS poz. 10 i 29.

⁵⁸ Dz. U. z 2019 r., poz. 351, ze zm., dalej: „ustawa o rachunkowości”.

⁵⁹ Dz. U. poz. 1911, ze zm.

Wydatki (koszty) Centrali KRUS za 2019 r. będące podstawą do badania dowodów księgowych, tj. koszty ogółem FA oraz FPIR pomniejszone o koszty wynagrodzeń wraz z pochodnym, wyniosły 284.632.909,39 zł, z tego koszty FA – 223.138.544,14 zł oraz koszty FPIR – 38.660.123,80 zł. Badanie wiarygodności ksiąg rachunkowych przeprowadzono na próbie 96 zapisów księgowych o łącznej wartości 76.591.663,90 zł⁶⁰, co stanowiło 26,9% kosztów tych dwóch Funduszy Centrali KRUS. Badane 81 zapisów księgowych na kwotę 70.278.394,89 zł zostały wylosowane metodą monetarną, zaś 15 uzupełnionych zapisów⁶¹ na kwotę 6.313.268,20 zł dobrano w sposób celowy. Stwierdzono, że zapisy księgowe dotyczące badanych wydatków wynikały z dowodów księgowych obrazujących dokonywane operacje gospodarcze, zgodnie z wymogami art. 20 ust. 2 ustawy o rachunkowości. Dowody księgowe im odpowiadające sporządzone były prawidłowo pod względem formalno-rachunkowym oraz merytorycznym, zaś operacje gospodarcze udokumentowane nimi właściwie ujęto w księgach rachunkowych, według właściwych paragrafów klasyfikacji budżetowej oraz z uwzględnieniem chronologii zdarzeń, jakie nastąpiły w danym okresie sprawozdawczym, zgodnie z wymogami określonymi w art. 20 ust. 1 ustawy o rachunkowości. Płatności za zakupione towary/usługi dokonywano terminowo, poza jednym wyjątkiem w 2019 r. nie wystąpiły przypadki naliczania dla KRUS odsetek tytułem nieterminowej regulacji zobowiązań⁶². W badanej próbie wszystkie dowody księgowe, faktury/rachunki dotyczące ponoszonych wydatków zawierały elementy wymagane art. 21 ust. 1 ustawy o rachunkowości, posiadały potwierdzenie dokonania sprawdzenia pod względem merytorycznym, posiadały właściwe dekrety i były zatwierdzane przez osoby do tego upoważnione, a także zostały ujęte na właściwych kontach rozrachunkowych, spełniając także wymogi art. 22 ust. 1 ww. ustawy. W wyniku przeprowadzonego badania stwierdzono także, że zapisy księgowe odpowiadające badanym wydatkom zawierały elementy wymagane przepisami art. 23 ust. 1, 2 i 4 ustawy o rachunkowości, zostały ujęte w księgach rachunkowych w sposób trwały, były właściwie opisane i sprawdzalne. Nie stwierdzono wydatków niecelowych, nielegalnych i niegospodarnych. Nie zidentyfikowano nieprawidłowości, wskazujących iż księgi rachunkowe stanowiące podstawę sporządzenia sprawozdań dysponenta części 72 – KRUS oraz FER, FA i FPIR, dotyczące zapisów dochodów, wydatków, jak i przychodów i kosztów oraz związanych z nimi należności i zobowiązań prowadzono nieprawidłowo.

Dokonane badanie wybranych zapisów dziennika księgi głównej nie wykazało nieprawidłowości⁶³. Badanie wykazało m.in., że:

- salda kont księgi głównej centrali KRUS na dzień 31 grudnia 2018 r. (dotyczące stanu aktywów i pasywów) wprowadzono prawidłowo do ksiąg rachunkowych 2019 r. jako bilans otwarcia na 1 stycznia 2019 r.;
- obroty dziennika centrali KRUS za 2019 r. były zgodne z zestawieniem obrotów i sald kont księgi głównej na 31 grudnia 2019 r.;

⁶⁰ Wartość zapisów poddanej badaniu próby wydatków po selekcji (wydatki pomniejszone m.in. o koszty wynagrodzeń wraz z pochodnymi; koszty amortyzacji; wydatki dotyczące zakupów poniżej 500 zł) wyniosły 118.573,1 tys. zł.

⁶¹ Dotyczących kwot wydatków badanych zamówień publicznych, nie wylosowanych za pomocą metody MUS z uwagi na wartości poszczególnych FV i odpowiadających im zapisów księgowych, które nie przekraczały wartości interwału losowania 1.261.415 zł.

⁶² Oplacona z kilkudniowym opóźnieniem faktura dotycząca zakupu energii elektrycznej, co skutkowało naliczeniem i zaplaceniem przez KRUS odsetek w wysokości 16,57 zł. Z powodu pomyłki pracownika fakturę opłacono w terminie 14 dni od otrzymania (jak w większości przypadków faktur i odpowiadających im zapisów warunków umów), a nie w terminie jej wystawienia. Ponadto zaewidencjonowano odsetki w kwocie 8.772,86 zł wynikające z wyroku sądowego nakazującego wypłatę odprawy emerytalnej dla byłego pracownika.

⁶³ Analizę przeprowadzono zgodnie z zakresem (warunkami) badania programem pomocnik kontrolera – FK SCAN. Zgodnie z przyjętymi parametrami badania dotyczącymi roku badania, dnia sporządzania sprawozdań okresowych, dnia księgowania zapisów i terminów ich realizacji analizowano warunki w zakresie m.in.: braków elementów w zapisach, błędnych dat mających wpływ na sprawozdawczość, roku obrotowego, okresu sprawozdawczego, ujmowaniu wydatków majątkowych jako bieżących, klasyfikacji wartości dla środków trwałych, sekwencji dat dowodów, operacji czy zapisów oraz terminie (dacie) ich realizacji.

- w odniesieniu do badania zapisów dziennika księgi głównej stycznia i lutego 2020 r. nie stwierdzono przypadków ujęcia w zapisach niewłaściwych dokumentów dotyczących poprzedniego roku obrotowego.

(akta kontroli str. 1196-1456, 1460-1478, 1734-1776)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

OCENA CZĄSTKOWA

Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie opiniuje sporządzone przez KRUS sprawozdania budżetowe i w zakresie operacji finansowych. Kontrola ksiąg rachunkowych, stanowiących podstawę sporządzanych sprawozdań, nie zidentyfikowała nieprawidłowości, a księgi te, obejmujące zapisy dotyczące dochodów i wydatków oraz przychodów i kosztów oraz związanych z nimi należności i zobowiązań, prowadzone były prawidłowo.

V. Uwagi i wnioski

W związku z niestwierdzeniem nieprawidłowości Najwyższa Izba Kontroli nie formułuje uwag ani wniosków.

VI. Pozostałe informacje i pouczenia

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie⁶⁴ umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do Prezesa Najwyższej Izby Kontroli.

Najwyższa Izba Kontroli informuje, że wystąpienia pokontrolne po kontroli wykonania budżetu państwa w 2019 r. stanowią podstawę sporządzenia *Analizy wykonania budżetu państwa i założeń polityki pieniężnej w 2019 r.*, której terminowe przedłożenie jest obowiązkiem Najwyższej Izby Kontroli określonym w art. 226 ust. 2 Konstytucji. Realizacja ustrojowego obowiązku Najwyższej Izby Kontroli w stosunku do Sejmu, umożliwiająca dochowanie przez Sejm terminu określonego w art. 226 ust. 2 Konstytucji, stanowi realizację ważnego interesu społecznego. Wobec powyższego, na podstawie art. 15z z s ust. 4 pkt 2 w zw. z ust. 1 pkt 10 i ust. 7 ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych⁶⁵, organ kontrolowany zobowiązany jest w terminie określonym w art. 54 ust. 1 ustawy o NIK, wnieść zastrzeżenia do wystąpienia pokontrolnego albo poinformować w tym terminie o niewniesieniu zastrzeżeń.

⁶⁴ Najwyższa Izba Kontroli zwraca się z prośbą o zgłoszenie, w miarę możliwości, zastrzeżeń opatrzonego kwalifikowanym podpisem elektronicznym, na adres elektronicznej skrzynki podawczej (ePUAP) NIK lub na adres mailowy NIK wskazany w stopce na pierwszej stronie niniejszego wystąpienia. W przypadku zaś nadania pisma z zastrzeżeniami (pisma opatrzonego własnoręcznym podpisem) w placówce pocztowej operatora wyznaczonego, NIK zwraca się z prośbą o dodatkowe przekazanie skanu tych zastrzeżeń na ww. adres mailowy.

⁶⁵ Dz.U. poz. 374, 567 i 568.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Warszawa, dnia 21. kwietnia 2020 r.

Wiceprezes
Najwyższej Izby Kontroli
Marek Opiola

.....
Podpis